

**РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА,
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЕМСТВ**

УДК 330.332

Ю. П. ДУДКА

Рада з вивчення продуктивних сил України НАН України

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ У ФОРМАТІ
НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

В статті висвітлені питання взаємодії конкурентоспроможності економіки та економічної безпеки у форматі розвитку неоліберальної парадигми глобалізації. Наведені найбільш поширені трактування поняття «конкурентоспроможність економіки», розкрито прямопропорційну залежність між високим рівнем економічної безпеки та високою конкурентоспроможністю національної економіки, згруповані 12 показників міжнародної конкурентоспроможності, наданий аналіз стану взаємодії економічної безпеки та конкурентоспроможності економіки в зарубіжних країнах.

In the article the lighted up questions of co-operation of competitiveness of economy and economic security are in the format of development of neoliberal'noy paradigm of globalization. The most widespread interpretations of concept «competitiveness of economy» are resulted, dependence is exposed between high economic strength security and high competitiveness of national economy, 12 indexes of international competitiveness are grouped, given analysis of the state of co-operation of economic security and competitiveness of economy in foreign countries.

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобалізація, економічна безпека.

Постановка задачі. Економічна глобалізація, проникаючи в усі сфери національної економіки, безумовно трансформує і економічну безпеку. Результати цих трансформацій у форматі неоліберальної парадигми (як моделі ліберального ринку), якими, за словами А.Сміт, керує «невидима рука», складні і суперечливі. З одного боку, національна економіка отримує більш широкі можливості в залученні іноземних інвестицій (інвестиційна безпека), отримує кредити від міжнародних фінансових установ (фінансова безпека), держава стає активним гравцем на міжнародному ринку товарів і послуг, відбувається лібералізація міжнародної торгівлі (зовнішньоекономічна безпека). З іншого боку, глобалізація економіки несе в собі цілий комплекс ризиків та загроз для позицій економічної безпеки, таких як: елімінація державного регулювання економікою, виклики, пов'язані з відкритістю національної економіки, втрата національного виробника під тягарем засилля імпортованих товарів – все це негативно позначається на забезпеченні економічної безпеки України. Для ефективно розв'язання тих задач, які ставить глобалізація перед економічною України, необхідно створити конкурентоспроможну економіку, що дозволить нашій державі стати активним гравцем на арені світогосподарського простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми взаємодії конкурентоспроможності та економічної безпеки держави в умовах глобалізації присвятили свої дослідження такі відомі вітчизняні і зарубіжні науковці, як Л.Л. Антонюк, Б.М. Данилишин, В.М. Геєць, С.В. Глазьев, А. Гальчинський, Я.А. Жаліло, П. Кругман, Дж. Сакс, М. Портер, Г.А. Пастернак-Таранушенко, Л.І. Піддубна, А. Ругман, А.В. Степаненко, М.А. Хвесик, О.А. Швиданенко, О.Шнипко та інші. Проблемою глобальної конкурентоспроможності займаються також міжнародні інститути та організації, які розраховують рейтинги країн за індексами конкурентоспроможності та розробляють стратегії її підвищення для окремих держав та їх регіонів. До них належать Всесвітній економічний форум в м. Женева (Швейцарія), міжнародні контори А.Т. Kearney (США), The Heritage Foundation та журнали «Foreign Policy», «The Wall Street Journal» (США), Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, ООН та її структурні підрозділи (ЮНКТАД, ФАО) тощо.

Виділення невирішених частин. Проте, незважаючи на значний доробок в цій сфері світової економіки актуальними залишаються питання підвищення рівня економічної безпеки України в умовах розвитку неоліберальної парадигми економічної глобалізації за рахунок досягнення високих показників конкурентоспроможності нашої держави на практичному етапі обґрунтування теоретико-методологічних засад розроблених в царині досліджень міжнародної конкуренції.

Основний розділ. Аналіз джерельної бази дозволив визначити пануючі підходи у зарубіжній та вітчизняній теорії, щодо питання конкурентоспроможності держави на світовій арені. Результати наведені в табл. 1.

Загальновідомо, що неоліберальною парадигмою економічної глобалізації, на сьогоднішній день, є модель універсалізації, гомогенізації та інтеграції елементів світогосподарського простору. Економічна глобалізація являє собою процес становлення єдиного, гомогенного середовища, всі економічні, політичні та соціальні структури якого діалектично взаємопов'язані. Відомий дослідник розвитку глобальних процесів в економіці А.В. Степаненко так характеризує глобалізацію у форматі моделі неоліберального розвитку: «Глобалізація виступає також і як явище, і як феномен, коли вона сприймається в якості об'єктивної реальності, котра заявляє про себе замкнутістю глобального простору, єдиним світовим господарством,

всезагальною економічною взаємозалежністю, глобальними комунікаціями тощо і яка в такій якості ніким не може бути проігнорована» [6, с. 73].

Таблиця 1

Визначення терміну “конкурентоспроможність держави”

Суб'єкти визначення	Зміст визначення
Всесвітній економічний форум (ВЕФ)	Здатність країни досягати постійних високих темпів зростання ВВП на душу населення [3].
Комісія з промислової конкурентоспроможності при Президенті США	Ступінь можливості країни за вільного й справедливого ринку виготовляти товари і послуги, які відповідають вимогам світових ринків [4].
Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)	Етап на якому держава може за умови вільних та чесних ринкових відносин міжнародних ринків і, одночасно, підтримувати і підвищувати протягом тривалого періоду часу реальні доходи свого населення.
Сакс Дж., Портер М.	Конкурентоспроможними країнами є ті держави, які вибирають інститути і політику, що сприяє довгостроковому зростанню [5].
А.В. Степаненко	Більш широка категорія ніж ефективність, яка включає ефективність як складову, але описує більше складні взаємозв'язки господарюючих суб'єктів, окремих фірм і корпорацій, їхніх галузевих об'єднань і національних господарств окремих країн [6].
Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук	Економічна категорія, що характеризує стан суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-економічних параметрів [7, с.6].
Рапкін П., Странд Дж.	Політико-економічна концепція, яка впливає на військовий, політичний і науковий потенціал країни і є невід'ємним фактором відносних позицій країни в міжнародній політичній економіці [8].
Дряхлов М., Мочерний С., Хартман В., Штальман К.	Здатність економіки однієї країни конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства і забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення [9].
Б.С. Кваснюк	Здатність до продуманих цілеспрямованих дій стратегічного характеру, спроможність забезпечити сталий, динамічний розвиток національної економіки, а відповідно — й матеріальний добробут своїх громадян, що не поступається світовим стандартам [10].
В. Геєць, А. Гальчинський	Здатність національної економіки виробляти і споживати товари й послуги в умовах конкуренції з товарами і послугами, виробленими в інших країнах, при цьому результатом конкуренції повинно бути зростання рівня життя населення при дотриманні міжнародних економічних стандартів [11].
А.С. Філіпенко	Здатність господарства забезпечити збалансованість своїх зовнішніх пропорцій та уникнути тих обмежень, що зумовлюються зовнішньоекономічною сферою [12].

За своїм змістом економічна глобалізація трансформує національні економіки, змінює їх відповідно до тенденцій розвитку світового ринку. Відтак розвиток економіки країни більшою мірою визначають не етноекономічні тенденції (державні чи регіональні), а міжнародні процеси та наднаціональні структури, що їх скеровують (ООН, МОП та ін.), світові фінансові інститути (МВФ, СБ), країни-глобалізатори (США, ЄС)

та Транснаціональні корпорації (ТНК). Яскравим прикладом, що демонструє вихід економічного регулювання макроекономічних процесів за межі держави є розвиток економіки України останні 5-7 років. Незважаючи на політичну нестабільність, боротьбу бізнес-еліт, велику кількість невирішених проблем на всіх рівнях – економіка України зберігала стійку і поступову тенденцію до зростання всіх макроекономічних показників, про що свідчать дані рис. 1.

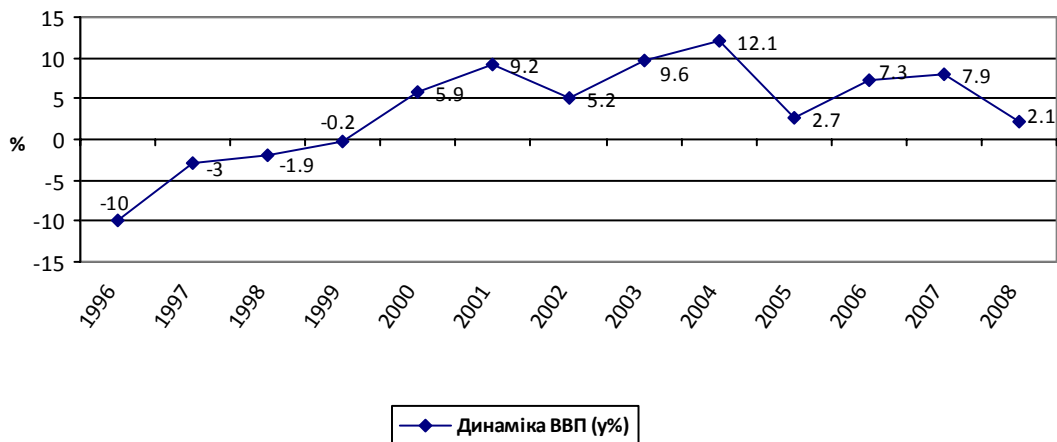

Рис. 1. Реальний приріст / зниження ВВП в Україні, % (до відповідного періоду попереднього року) 1996-2008 рр.

Проте вже перші прояви глобальної фінансово-економічної кризи накладені на вже існуючі проблеми всередині держави стали причиною рецесії економіки і її стійкого руху до стану стагнації.

Процеси, що протікають у площині розвитку неоліберальної парадигми економічної глобалізації завдяки їхньому всеосяжному характерові, не можуть не впливати на економічну безпеку України. Нестійкість і ризики, пов'язані з глобалізацією, особливо зросли із загостренням міжнародної конкуренції. В історично короткий проміжок часу відбулося значне зростання кількості суб'єктів світового ринку. Не дивлячись на глобальний економічний спад на початку ХХІ сторіччя (викликаний подіями пов'язаними з розгортанням міжнародного тероризму), продовжувалося зростання кількості Транснаціональних корпорацій, що діють межах світогосподарського простору. Сам факт безпрецедентного збільшення числа суб'єктів на світовому ринку – результат не стільки лібералізації ринків, скільки зміни національними державами стратегії економічного розвитку, її пріоритетів. Головною стає не абсолютна економічна потужність країни, що вимірюється кількістю вироблених матеріальних благ, а її міжнародна конкурентоспроможність. При цьому мова йде про систему критеріїв, що визначають рівень конкурентоспроможності держав, що дозволяють суспільству вільно орієнтуватися в глобальній економіці, вибудовувати економічну стратегію відповідно до реальних можливостей і з урахуванням перспектив використання вигод міжнародного поділу праці та інтеграції, накопичувати «критичну масу» суб'єктів конкурентоспроможності [13].

Критеріями, що визначають рівень глобальної конкурентоспроможності держави є визначені Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) 12 складових конкурентоспроможності, що поділені на три групи, за якими і складається профіль держави при оцінці Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК).

1. Перша група – це *базові вимоги*, до яких належать: державні та суспільні установи; інфраструктура; макроекономічна стабільність; охорона здоров'я і початкова освіта.

2. Друга група – *підсилювачі ефективності*: вища освіта й професійна підготовка; ефективність ринку товарів та послуг; ефективність ринку праці; розвиток фінансового ринку; оснащеність новими технологіями; розмір ринку.

3. Третя група – це *фактори розвитку інноваційного потенціалу*. Сюди відносять дві складових конкурентоспроможності держави: рівень розвитку бізнесу та інноваційний потенціал.

Для підрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності використовується підхід Майкла Портера [14], за якого для визначення стадії глобальної конкурентоспроможності держави використовується питома вага субіндексів 3 груп глобальної конкурентоспроможності держави (табл. 2).

Для того щоби одержати точне значення питомої ваги кожного субіндексу в Глобальному індексі конкурентоспроможності, фахівцями з Всесвітнього економічного форуму [3] розрахована регресія ймовірності максимального ВВП на душу населення (залежна змінна) з окремими субіндексами за останні роки (незалежні змінні), що дозволило одержати різні коефіцієнти на кожній стадії розвитку економіки. Стадії розвитку економіки країн визначаються за допомогою двох критеріїв. Перший критерій – це рівень ВВП на душу населення з огляду на ринкові курси валют. Цей показник використовується для приблизної калькуляції заробітних плат, оскільки не існує міжнародних даних щодо заробітних плат по всіх країнах. Дані (табл. 3) ілюструють поріг ВВП на душу населення на трьох стадіях економічного розвитку в контексті конкурентоспроможності і на перехідних стадіях. Другий критерій вимірює ступінь залежності розвитку

країн від основних факторів. Експерти підраховують це шляхом визначення тієї частини, що становить сировину в експорті (товарів і послуг) країни і припускають, що якщо сировинна продукція становить більше 70%, економіка країни перебуває в стадії розвитку, де зростання економіки забезпечується в основному за рахунок базових факторів. Країни, економіка яких перебуває між будь-якою із цих стадій, вважаються країнами з «перехідною економікою». Для цих країн питома вага складових плавно змінюється протягом розвитку країни, що відображає процес плавного переходу від однієї стадії розвитку до іншої.

Таблиця 2

Структура груп складових конкурентоспроможності, у %

Складові конкурентоспроможності	Стадія факторної орієнтованості економік	Стадія орієнтованості на ефективність	Стадія орієнтованості на інновації
Базові вимоги (для факторнозорієнтованих економік)	60	40	20
Підсилювачі ефективності (для ефективнозорієнтованих економік)	35	50	40
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу (для інноваційнозорієнтованих економік)	5	10	40

Згідно даних Україна лише за розміром ринку входить в топ-50 конкурентоспроможних держав (26 місце), а за індексом ефективності ринку товарів не входить навіть до першої сотні (101 місце). За загальним підсумком національна економіка України займає 73-є місце в рейтингу Індексу Глобальної Конкурентоспроможності 2008.

Таблиця 3

Рейтинг країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності в 2007-2008 рр. (Global Competitiveness Index, GCI) за даними ВЕФ

Країна	GCI 2007-2008		GCI 2006-2007
	Місце в рейтингу	Індекс	Місце в рейтингу
США	1	5,67	1
Швейцарія	2	5,62	4
Данія	3	5,55	3
Швеція	4	5,54	9
Німеччина	5	5,51	7
Японія	8	5,43	5
Естонія	27	4,74	26
Китай	34	4,57	35
Польща	51	4,28	45
Росія	58	4,19	59
Казахстан	61	4,14	50
Бразилія	72	3,99	68
Україна	73	3,98	69
Румунія	74	3,97	73
Болгарія	79	3,93	75
Грузія	90	3,83	87
Молдова	97	3,64	86
Чад	131	2,78	121

Поступаючись сходинкою Бразилії, Україна випередила країни ЄС – Болгарію (79 місце) та Румунію (74 місце в загальному рейтингу ГІК). У порівнянні з іншими країнами СНД, Україна перебуває рівно посередині їхнього сукупного рейтингу і поступається Росії (58 місце) та Казахстану (61 місце). Із загальним балом 3.98 Україна залишається далеко поза країнами ЄС, у яких загальний бал дорівнює 5.06, а також поза більш розвиненими країнами Центральної й Східної Європи, які недавно вступили до ЄС (ЄС-12); їхній середній бал дорівнює 4.34.

Для оцінки конкурентоспроможності галузі використовуються такі показники:

- 1) чистий експорт;
- 2) частка імпортованої продукції на внутрішньому ринку;
- 3) обсяг продаж;
- 4) частка у світовому виробництві даного виду продукції;

- 5) агреговані ресурсні та інфраструктурні характеристики;
- 6) чистий дохід на одного зайнятого.

В епоху постіндустріального суспільства основу конкурентоспроможності держави складають мережеві технології (Інтернет, комп'ютеризація суб'єктів господарювання, телекомунікації, формування мережевого та інформаційного суспільства), електротехніка, нанотехнології, роботобудування, удосконалення побутових приладів, в тому числі і приладів зв'язку (мобільні телефони, смартфони), сфера послуг, яка ідентифікує державу як соціальноорієнтований суб'єкт глобального простору (чим вищий відсоток сфери послуг в зайнятості населення на ринку праці держави тим вищий ступінь її інтегрованості в процеси, що відбуваються в постіндустріальному суспільстві). Високі позиції зберігає автомобілебудування, що визначає експортний потенціал таких світових виробників як США, Німеччина, Японія, Швеція та космічних досліджень, які останнім часом були переорієнтовані на формування турбоекономіки в системі нагального впровадження інновацій в реальний сектор економіки, які позиціонуються як позитивні надбання науково-технічного прогресу, що десятиліттями працював на користь освоєння космосу. Найбільш яскравий приклад впровадження розробок НАСА (США) в побут пересічного американця (використання імплантатів, надсучасних протезів, медичних приладів у сфері охорони здоров'я тощо). Галузі реального сектору економіки, які ще 15-20 років тому визначали профіль держави на світовому ринку вже не працюють на перспективу: металургія, важке машинобудування, лісова та целюлозно-паперова промисловість на сьогодні не являються показниками високої конкурентоспроможності країни. Держави, що свого часу зробили ставку на інвестиції у венчурні підприємства, що формували мережеві технології та розробляли ЕОМ (Google, Apple, Microsoft, Sony) на сьогоднішній день випереджають гігантів металургії, хімічної промисловості, гірничодобувної галузей. На сьогоднішній день перші місця з глобальної конкурентоспроможності займають держави які змогли використати позитивні надбання глобалізації: залучивши глобальний, транснаціональний капітал до формування нової, визначальної структури у формуванні «обличчя» держави на міжнародному ринку товарів та послуг – людського капіталу.

Формування фінансових, кредитних банківських установ було характерною тенденцією розвитку країн першого світу в докризовий період. Процес зростання домінуючого впливу фінансів на розвиток реального сектора економіки викликав виникнення нового явища в розвитку сучасного постіндустріального суспільства, що дістало назву – «фінансоміка». Проте розвиток глобальної кризи, саме з причин краху фінансово-кредитної системи країн «золотого мільярду» показав, що користування фінансовими інструментами для забезпечення сталого розвитку в економіці повинно бути вкрай обережним і виваженим. Саме тому набуває особливої актуальності акцент на створення державою достатніх умов для забезпечення економічної безпеки держави крізь призму розвитку кризових явищ в глобальній економіці. Глобальна економічна криза, як криза найвищого, планетарного рівня є системним виявленням протиріч породжених неоліберальною парадигмою глобалізації.

Висновки. Економічні категорії конкурентоспроможність і національна безпека як характеристики національного господарського комплексу перебувають у тісній взаємодії. Конкурентоспроможність може розглядатися як безпосередній індикатор рівня економічної безпеки, оскільки остання як один із базисних напрямів державної політики гарантування національної безпеки характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення, метою якого є задоволення потреб населення, протистояння дестабілізуючій дії факторів, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, і гарантування високих конкурентних позицій національної економіки у світовій системі господарювання [7].

В контексті взаємодії конкурентоспроможності економіки і економічної безпеки слід зазначити, що глобалізація світової економіки має одним зі своїх наслідків відносне вирівнювання умов конкуренції на національних ринках. В результаті забезпечення урядами режиму найбільшого сприяння і національного режиму, як того вимагають міжнародні норми правого регулювання економіки, національні і зарубіжні виробники опиняються в приблизно схожих умовах на ринках окремих країн або їх союзів. В даному випадку зовнішньоекономічна та міжнародна безпека повинні стати бар'єром від глобальних загроз для розвитку національної економіки і її виробників в рамках глобальної системи світової економіки. При цьому універсальною вимогою, що пред'являється до будь-якого національного економічного суб'єкта, виступає його конкурентоспроможність.

Література

1. Портер М. Международная конкуренция / Майкл Портер : [пер. с англ.] – М. : Междунар. отнош., 1993. – 896 с.
2. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління : [монографія] / Піддубна Л.І. – Х. : ВД «Інжек», 2007. – 368 с.
3. Основні положення звіту про конкурентоспроможність України 2008 (назустріч економічному зростанню та процвітанню) // Всесвітній економічний форум. – Женева, 2008. – 73 с.
4. Global Competition: The New Reality, Report of the President's Commission on Industrial Competitiveness, Vol. 2 (Washington. D.C. i U.S. Government printing office, 1985). — p. 6.

5. Michael E. Porter, Jeffrey D. Sachs, and Andrew M. Warner. Executive Summary: Current Competitiveness and Growth Competitiveness, in The Global Competitiveness Report 2000 (Oxford: Oxford University Press, 2000), p. 14.

6. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку / Степаненко А.В. Продуктивні сили України. – 2007 – № 1(002) – С. 71 – 84.

7. Базилук Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення / Базилук Я.Б. – К. : НІСД, 2002. – 186 с.

8. Rapkin P., Strand. International Competitiveness a Meaningful Concept? In C. Roe Goddard, John T. Passesmith and John G. Conklin, eds. International Political Economy: State Market relations in the changing Global Order Boulder; Lynne Rienner, 1996. — p. 118.

9. Економічна енциклопедія. Т. 2 / [редкол. : С.В. Мочерний]. — К. : Академія, 2000. — 814 с.

10. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / [за ред. Б.Є. Кваснюка]. — К. : ІЕП, 2003. — 97 с.

11. Інноваційна стратегія українських реформ [Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В.]. — К. : Знання України, 2002. — 109 с.

12. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини / Філіпенко А.С. — К. : Либідь, 1992. — 72 с.

Надійшла 08.06.2009

УДК 339.56

О. В. ХИТРА, О. М. КОЗИК, І. Г. КЛИМЧУК

Хмельницький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Проаналізовано зміни у структурі зовнішньоторгових потоків України під впливом кризових явищ у світовій економіці. Визначено стратегічні напрямки удосконалення зовнішньоторгової політики.

It is analysed change in the structure of foreign trade streams of Ukraine under act of the crisis phenomena in a world economy. Certainly strategic directions of improvement of foreign trade policy.

Ключові слова: структура зовнішньоторгових потоків України, зовнішньоторгова політика.

Постановка проблеми. Міжнародна торгівля посідає особливе місце в складній системі виробничо-господарських зв'язків. В сучасних умовах головною формою міжнародних економічних відносин є зарубіжне інвестування, тому міжнародна торгівля за своїми масштабами й функціями в загальному комплексі міжнародних економічних відносин зберігає винятково важливе значення. Вона опосередковує практично всі види міжнародного співробітництва, включаючи спільну виробничу діяльність різнонаціональних суб'єктів, міжнародний трансфер технологій тощо. Економічний успіх будь-якої країни світу базується саме на зовнішній торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити ефективну і незалежну від будь-яких інших держав економіку, ізолювавши її від світової економічної системи та процесів глобалізації. Зважаючи на важливість ролі та значення міжнародної торгівлі в умовах глобалізації, актуальним є дослідження теоретичних засад формування ефективної системи міжнародної торгівлі послугами і товарами в умовах світової фінансової кризи та тотального скорочення обсягів виробництва підприємствами промисловості.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню питань розвитку міжнародної торгівлі в умовах глобалізації присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних вчених. Вперше основи міжнародної торгівлі були закладені ще меркантилістами у Західній Європі в XV ст. Вони вважали, що багатство країни вимірюється кількістю золота та срібла, якою вона володіє. Тобто вивчення основних аспектів міжнародної торгівлі має чималі наукові традиції, адже питання нагромадження капіталу турбували економістів у різні епохи.

Зміст категорії “міжнародна торгівля” досліджується багатьма сучасними науковцями. Зокрема, М. Гольцберг та А. Воронова досліджують загальні принципи здійснення міжнародної торгівлі [1]; В. Козик і Л. Панкова розглядають особливості торгівлі товарами і послугами в умовах міжнародного поділу праці [2]; О. Білорус та В. Власов розглядають особливості розвитку міжнародної торгівлі в умовах трансформаційних процесів [3]; Д. Рябкова аналізує шляхи виходу країн із світової кризи в умовах зростання потоків міжнародної торгівлі [6].

Однак, незважаючи на активні наукові пошуки і певні здобутки у цьому напрямку, все ще існує досить широкий комплекс проблем, пов'язаних з дослідженням аспектів зовнішньої торгівлі України в умовах економічної кризи.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій та оцінка перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Світовий ринок товарів і послуг являє собою обмін між країнами.